

Mantel, Hilary, 2013. *Wolf Hall*. Stockholm: Weyler förlag. Översättning: Jesper Högström.

Anmälan av Johannes Lindvall

Sedan lite mer än tio år tillbaka finns det ett skyddshelgon för politiker: Thomas More, författaren till *Utopia* och Henrik VIII:s lordkansler mellan 1529 och 1532.

När påven Johannes Paulus II år 2000 utnämnde More till skyddshelgon angav han flera skäl – Mores omsorg om de svaga och fattiga, hans moraliska integritet, hans rättskänsla, och så förstås det faktum att han led martyrdöden år 1535 sedan han vägrat att erkänna kungens överhöghet över den engelska kyrkan. Det är av samma skäl som More brukar få hjälterollen i skildringar av Tudortidens England, inte minst i Robert Bolts pjäs *En man för alla tider*, vilken låg till grund för filmen med samma namn från 1966.

Mot slutet av påvens proklamation finns emellertid en liten reservation (här citerad från den engelska översättningen): "in his actions against heretics, he reflected the limits of the culture of his time" (Johannes Paulus II, "Apostolic Letter Issued *Motu Proprio* Proclaiming Saint Thomas More Patron of Statesmen and Politicians", utfärdat i Peterskyrkan den 21 oktober 2000).

Denna bisats föranleds av Mores medverkan i de religiösa förföljelserna i England. Under Mores tid som lordkansler brändes sex protestanter på bål. More, som var jurist till yrket, deltog själv i flera av utredningarna.

Det är i första hand denne Thomas More, fanatikern, som figurerar i *Wolf Hall*, en historisk roman av Hilary Mantel som nu gör sitt segertåg över världen och som nyligen utkom i svensk översättning. I Mantels bok kontrasteras Mores narcissistiska självrtäddighet med huvudpersonen Thomas Cromwells sakliga, moderna pragmatism. (Nästan alla män heter "Thomas" i *Wolf Hall*.) Cromwell, en av Henrik VIII:s närmaste män under 1530-talet, blir den som till slut får More fälld för högförräderi.

Wolf Halls rent litterära kvalitéer låter jag andra bedöma (själv lärde jag mig mycket av Sigrid Combüchens recension i *Svenska Dagbladet* den 4 augusti 2013). Jag skall istället uppehålla mig vid vad *Wolf Hall* säger om politik och politikens villkor.

På ett plan handlar romanen om den moderna statens uppkomst. Cromwell, som kommer från en enkel bakgrund, representerar i Mantels framställning en moderniserande bourgeoisie. Han vill reformera de traditionsbundna feodala och religiösa institutioner som han anser står i vägen för nödvändiga ekonomiska och politiska framsteg. I förlängningen vill han skapa bestående politiska institutioner som är frikopplade från monarkens person och som är bättre lämpade för den moderna värld som han har sett växa fram under sina resor i Europa.

Det finns en fin passage i boken där Cromwell utövar påtryckningar på en ung adelsman som vägrar att ge upp sina giftermålsanspråk på Anne Boleyn, kungens tilltänkta hustru. "Hur kan han förklara för honom? Att världen inte styrs därifrån han tror?", frågar sig Cromwell. "Världen styrs från Antwerpen, från Florens, från orter han aldrig har föreställt sig: från Lissabon, där skeppen med segel av silke sticker västerut och brinner upp i solen. Inte från slottsmurar utan från räknekammare, inte av pukors och trumpeters klang utan av knäppandet från räkneramen, inte av bössekammarens gnissel och klick utan av pennans skrap mot reversalet som betalar för bössan och för bössemakaren och för krutet och för kulan."

Så talar den som ser den politiska makten för vad den är. Mantel låter Cromwell kalla Machiavelli för "Niccolò" – kanske för att antyda personlig vänskap, kanske för att antyda intellektuell och politisk samhörighet.

Cromwells politiska hållning är alltså i högsta grad modern. Men han verkar samtidigt i ett helt och hållet traditionellt, klientelistiskt system, där offentliga ämbeten utnyttjas för personlig vinning och där alla politiska relationer bygger på tjänster och

gentjänster. Och han är utomordentligt framgångsrik.

På ett annat plan handlar *Wolf Hall* således om en politisk karriär. När Cromwells beskyddare kardinal Wolsey i början av boken blir avsatt och förödmjukad tycks det först som om Cromwell skall dras med i fallet. Men denna händelse blir istället början på Cromwells eget uppstigande i makt. ”Du gör allt, Cromwell”, konstaterar hertigen av Suffolk. ”Du är allt nu. Vi säger, hur gick det till? ... Vi frågar oss, men vid Kristi ångande blod har vi inget satans svar.”

Så har politikens *doers* alltid uppfattats av den gamla ordningens män.

Läsarens sympati ligger oftast hos Cromwell, som tar hand om de sina och som sällan behandlar sina fiender med större grymhet än nödvändigt. Ett korrumpert, klientelistiskt system är omoraliskt, men det har sin egen moral. Om vi måste välja mellan Cromwell och alternativet väljer vi Cromwell.

Djupast sett handlar *Wolf Hall* om en mer fundamental moralisk och politisk fråga, som brukar kallas ”de smutsiga händernas problem”: får man göra ont, i ett orättfärdigt samhälle, om syftet är att undvika ett ännu större ont? Det är en fråga som många stora författare har brottats med (ett svenskt exem-

pel är Eyvind Johnsons skildring av Odysseus hemkomst i romanen *Strändernas svall* från 1946). Jag tror för egen del att det är en fråga som är så svår att besvara att skönlitteraturen kan säga oss mer, på sitt indirekta vis, än filosofin och den politiska teorin.

Det är ett mått på Mantels storhet som författare att läsaren efter mer än tusen sidor (drygt sexhundra för *Wolf Hall* och fyrahundra för uppföljaren *Bring Up the Bodies*) fortfarande inte vet vilket svar hon vill ge.

Cromwell har mycket på sitt samvete, men han förefaller i *Wolf Hall* ändå att *ha* ett samvete. Mer än en gång väljer han att skona sina fiender, trots att han skulle ha uppnått sina mål snabbare om han hade gått hårdare fram. Han är inte en god människa, men han är en anständig människa. Hans motiv är oftast rena även om hans händer inte är det.

När man läser *Bring Up the Bodies* börjar man emellertid undra. Motiven är inte lika rena. Samvetets röst är tystare. Man undrar över Cromwells avsikter och bevekelsegrunder. Man undrar om det finns någon moral alls under tyranniet.

Johannes Lindvall är professor i statsvetenskap vid Lunds universitet.

E-post: johannes.lindvall@svet.lu.se

Prenumerera på Statsvetenskaplig tidskrift!
www.statsvetenskapligtidskrift.se